

Σπύρος Μελάς

ΤΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΦΙΛΙΚΗΣ

(Ο Κολοκοτρώνης καταδιωκόμενος υπό των Τούρκων εις την Πελοπόννησον, ηναγκάσθη να καταφύγη, εις την Ζάκυνθον, όπου ανέλαβεν υπηρεσίαν ως αξιωματικός εις στρατιωτικόν σώμα, το οποίον είχαν συγκροτήσει οι εκεί Άγγλοι δι' Ελλήνων εθελοντών).

Αμα διαλύθηκαν τα συντάγματα κι έσβησε κάθε στρατιωτική ζωή στα Εφτάνησα, ο μοναχός από τους καπεταναίους, που δεν τα 'χασε και δεν γύρεψε από κανένα βοήθεια, ήταν ο Κολοκοτρώνης. Άλλαξε με την πιο μεγάλη ευκολία το σπαθί του πολεμάρχου με το κατάστιχο.

Κανένας δεν ήταν πιο κοσμαγάπητος απ' αυτόν. Τον ήξεραν, τον έδειχνα, τον τιμούσαν. Κανένας δεν παραξενευόταν να τον βλέπη πάλι στα εμπόρια. Από τα δεκαπέντε χρόνια που 'μεινε στη Ζάκυνθο, τα έξι μονάχα έκαμε αξιωματικός και πολεμιστής. Όλα τ' άλλα δούλευε. Ήτανε τίμιος στις δοσοληψίες του. Η αγορά τον εμπιστευόταν. Δεν είχε τον αντιπαθητικό αέρα του επαγγελματίου παλληκαρά. Ήταν πολύ σεμνός.

Ζούσε με τη φαμίλια του σ' ένα σπιτάκι, πίσω από το αρχοντικό του Ρωμά, κοντά στην εκκλησία του Αγίου Λουκά. Ήταν καθάριο, γεμάτο αγάπη αρχαία, πατριαρχική. Στο θρόνο της βασίλισσας και της Άγιας, μέσα σε τούτο το ιερό, είχε την γριά μάνα του την «καπετάνισσα», που τον ακολούθησε στην εξορία. Γύρω από την χιονισμένη, σεβάσμια μορφή της, που τη λάτρευε σαν εικόνισμα, βουίζει το εύθυμο μελίσσι της φαμελιάς: Η γλυκιά κι υποταγμένη Κατερίνα, η γυναίκα του, οι δυό του θυγατέρες, η Γιωργίτσα κι η Ελένη, ο Πάνος, παλληκάρι δεκαοχτώ χρονών, ο Γιάννης λίγο μικρότερος και τέλος το στερονοπαίδι του, με τ' όνομα το δοξασμένο του παππού - Κωνσταντίνος - που το λένε χαϊδευτικά Κολίνο. Είναι περήφανος, που έχει ασφαλίσει μια ήσυχη κι όχι στερημένη ζωή στη χαροκαμένη «καπετάνισσα», που υπόφερε τόσα και τόσα γι' αυτόν. Κι ευτυχισμένος που μπορεί να κάμη λιγώτερο πικρή την ξενιτιά στην αγαπημένη του γυναίκα με τις περιποιήσεις του και ν' ανατροφή τα παιδιά του, όπως θέλει αυτός. Μοναχός τα βαφτίζει στην κολυμπήθρα του Χριστού και της Ελλάδας. Είναι να τα ζηλέψουν αρχοντόπουλα για τον

τρόπο, που τ' ανασταίνει. Τους έχει τους καλύτερους δασκάλους: Ο Μαρτελάος που τα μαθαίνει γράμματα, είναι ο φημισμένος δάσκαλος του Φώσκολου και του Σολωμού.

Ο Πάνος λείπει τους περισσότερους μήνες. Έχει πάει στους Κορφούς, στην Ακαδημία. Είναι ο σοφός του σπιτιού. Ο πρώτος νέος του καιρού του. Ο Μοριάς δεν μπορούσε να δείξει πιο διαβασμένον Έλληνα.

Είναι καμάρι του νησιού αυτά τα Ελληνάκια, όταν με τα χιονάτα φουστανελάκια τους και τα τσαρουχάκια τους πηγαίνουν με την γιαγιά, τον πατέρα, την μάνα, τις αδελφάδες τους ταχτικά, κάθε Κυριακή, στην εκκλησία. Ο Μαρτελάος ανεβαίνει πολύ συχνά στον άμβωνα, για να κηρύξει. Ο Κολοκοτρώνης και τα Κολοκοτρωνάκια του μένουν κι ακούνε με κατάνυξη. Το φλογερό κήρυγμα έχει στα στήθη των Κολοκοτρωναίων αντίλαλο καθαρά εθνικό· δε βλέπουν μπροστά τους παρά Τούρκους. Αυτούς θέλουν να σαρώσουν από την Ελλάδα.

Ο Αλή πασάς στέλνει, αυτόν τον καιρό, ετίτηδες, στη Ζάκυθο τον γραμματικό του Μάνθο Οικονόμου: Να προσκαλέση τον Κολοκοτρώνη να πάη στα Γιάννινα, να πάρη στην αυλή του όποια θέση θέλει. Ο Κολοκοτρώνης δε δέχτηκε να υπηρετήσει το «μεγάλο θεριό» της ηπείρου, όπως έλεγε τον Αλή.

Ο πόθος να τραβήξει το σπαθί για την Ελλάδα και μονάχα γι' αυτήν, θέριευε κάθε μέρα πιο ζωντανός κι ακράτητος μέσα του. Με πόνο βαθύ σήκωνε τα μάτια του κατά τα βουνά του Μοριά και μουρμούριζε, αναστενάζοντας:

- Αχ! δε θα ξανάρθη το σεφέρι;* Δε θ' αντιλαλήση πάλι στις ράχες το τουφέκι το Κολοκοτρωνέικο;

Έπαιρνε πολλές φορές το στερνοπαίδι του, τον Κολίνο, από το χεράκι κι ανέβαιναν το δρόμο του Κάστρου. Του 'δειχνε μακριά τα βουνά του Μοριά, με τις σταχτογάλαζες κορφές στην ψηλή γάζα της πάχνης:

- Εκεί έζησαν οι πρόγονοί μας του 'λεγε· αυτός ο τόπος στενάζει τώρα κάτω απ' τον ζυγό.

Το λαϊκό τραγούδι έχει κάμει αθάνατες τούτες τις στιγμές και την σιωπηλή, βαθιά συγκίνησή τους:

- Τι έχεις, πατέρα μου, και κλαις και βαριαναστενάζεις;

- Βλέπω τη θάλασσα πλατιά και το Μοριάν αλάργα.

Με πήρε το παράπονο και το μεγάλο ντέρτι...

Δεν απελπιζόταν όμως ποτέ! Περισσότερο από κάθε άλλη φορά η πίστη του ήταν ασάλευτη, πως μια μέρα θ' άστραφτε σ' αυτά τα βουνά η ρομφαία της λευτεριάς. Μα πως; Σ' αυτή την ερώτηση, που ήταν γεμάτη αγωνία, έλαβε τέλος απόκριση ένα πρωί του 1818.

Ο Αναγνωσταράς, από τους καπεταναίους που είχαν ανέβει στην Πετρούπολη να γυρέψουν από τον τσάρο μιστούς, που είχαν να λάβουν από το καιρό που υπηρετούσαν στα Εφτάνησα, είχε γυρίσει τώρα μαζί με το Χρυσοσπάθη και το Δημητρακόπουλο, κατηχημένος στα μυστήρια της Φιλικής και σταλμένος να κατηχήση κι άλλους. Είχαν βγη κρυφά στην Ύδρα κι αγνώριστοι μένανε στο σπίτι του καλαβρυτινού Νικηφόρου Παμπούκη, που ήταν δάσκαλος, στο Ύδραϊκό σκολειό. Το πρώτο, που σκέφτηκαν, ήτανε να μπάσουν στη Φιλική Εταιρεία τον Κολοκοτρώνη. Του έστειλαν πρόσκοπο τον Πάγκαλο. Ο Αναγνωσταράς του 'χε δώσει για καλό και για κακό κι ένα γράμμα. Ο Κολοκοτρώνης τον θυμόταν κάπως. Ξαφνιάστηκε όμως, άμα τον είδε. Τον τράβηξε σ' έναν εξοχικό περίπατο. Όταν άρχισε να του κάνη το συνηθισμένο ψάρεμα στους κατηχούμενους, ο Κολοκοτρώνης τον έκοψε ανυπόμονα:

- Πες μου τα όλα, μίλα ξάστερα! Δεν ταιριάζουν σε μένα λόγια λοξά. Είναι χρόνια, που προσμένω τέτοιο χαμπέρι*.

Του τα είπε όλα. Φως άστραψε μέσα του. Η ιδέα μιας πανελληνίας συνωμοσίας, που να ενώνη πολιτικούς κι ιερωμένους, εμπόρους και ναυτικούς, οπλαρχηγούς και προεστούς - μιας συνωμοσίας που θα χτυπούσε απ' ολούθε και μ' όλους τους τρόπους τον τύραννο, με δυνάμεις ελληνικές, χωρίς μάταιη ελπίδα για ξένη βοήθεια, του φαινόταν η μόνη σωτήρια. Είδε μπροστά του το δρόμο του λυτρωμού. Γύρεψε στη στιγμή να ορκιστή.

- Εγώ, η φαμίλια μου, τ' άρματά μου, το αίμα μου, ό,τι έχω, είναι για την Ελλάδα.

Τράβηξαν κάτω από το κάστρο το δρόμο της Μπόχαλης με τις μύριες ομορφιές. Τριγυρισμένο από καρυδιές, ελιές, φοινικιές, κυπαρίσσια, κιτριές και λεμονιές ζωσμένο πρασινάδα και λουλούδια, είναι ένα εκκλησάκι: Ο Άι Γιώργης των Λατίνων. Δεν έχει καμιά σχέση με τους δυτικούς. Λατίνοι λέγονταν η φαμίλια, που το 'χτισε. Ήτανε το αγαπημένο εκκλησάκι του Κολοκοτρώνη. Σ' αυτό είχε βαφτίσει όσα παιδιά είχε αποκτήσει στη Ζάκυθο. Σε τούτο το εκκλησάκι τράβηξε ο Κολοκοτρώνης τον Πάγκαλο, για να δώσει μπροστά του τον μεγάλο όρκο.

Ο παπάς ήταν δικός τους. Ήταν ο Ηπειρώτης Ανθιμος Αργυρόπουλος. Βρισκόταν πρόσφυγας στην Ζάκυθο, κατατρεγμένος από τον Αλή πασά. Αυτός όρκιζε όλους τους φιλικούς και κρατούσε ταχτικό αρχείο. Απάνω σ' ένα σκεβρωμένο, παλιό εικονισματάκι με τρεις σβησμένες μορφές, έβαλε το πλατύ μεγάλο χέρι του ο λευτερωτής των ραγιάδων, να δώσει τον όρκο. Είναι γονατιστός, σκυμένος, μπροστά στο μεγαλείο της ιδέας. Το μισόφωτο της εκκλησίτσας εξαυλώνει τις τρεις μορφές. Κορμιά δεν υπάρχουν. Ψυχές λειτουργάνε. Μια - μια ξαναγυρίζουν τις φοβερές λέξεις του όρκου οι αντίλαλοι απ' όλες τις γωνιές, που είναι γεμάτες σκοτάδι και μυστήριο. Και τις μεγαλώνουν, τις πληθαίνουν. Σαν να είναι μπροστά όλα τα μαύρα κοπάδια των ραγιάδων και να ορκίζονται μαζί του. Ανήσυχτοι φτερουγίζουν κάτω από τον θόλο οι αντίλαλοι αυτοί, σαν πουλιά που γυρεύουν ανοιχτό διάβα να πετάξουν στην Ελλάδα, να κρᾶξουν σε συναγερμό τα σύγνεφα της μεγάλης τρικυμίας. Ύστερα οι φράσεις για την πατρίδα κόβονται από στεναγμούς και αναφιλητά. Και τώρα σιωπή βαθιά και κατανυχτική.

Το μυστήριο έχει τελειώσει. Ο Κολοκοτρώνης γυρίζει αλλαγμένος στο σπίτι του. Πότε είναι αλαφρός, χαρούμενος, πετάει. Και πότε πέφτει άξαφνα σε συλλογή. Τον βλέπουν για πρώτη φορά, ύστερα από μήνες, να κοιτάζει, να συγυρίζει τ' άρματά του. Κατεβαίνει στο κατώι κι εξετάζει μη λείπη τίποτ' από την σέλα του την όμορφη, που 'χει από το σύνταγμα του Δούκα της Υορκης. Δεν είναι ήσυχος πια. Συνήθιζε να πηγαίνει ν' ακούη τον Μαρτελάο και τον Καλύβα, όταν έκαναν μάθημα. Τώρα του φαίνεται πως δε λένε τίποτα. Ονειρεύεται ντουφέκι, σπαθί, μάχες, νίκες, θάνατο.

Μια μέρα είναι στην τάξη του Καλύβα. Τον ακούει, που κάνει μάθημα. Απάνου στην έδρα είν' ένα χοντρό βιβλίο - μια πολύτιμη έκδοση του Βολφ. Άξαφνα του φωνάζει:

- Τι τα μαθαίνεις αυτού τα παιδιά; Να, ετούτο να τα μάθης! Και χύνεται στο βιβλίο και θέλει να σκίση τα φύλλα του, και να δείξη σε δάσκαλο και μαθητές πώς φτιάνουν τα χαρτούτσα, τα φυσέκια της μπαρούτης για το ντουφέκι. Κι είδαν κι έπαθαν να γλιτώσουν το βιβλίο από τα χέρια του.